

PREVAJANJE V ITALIJI IN ZAMEJSKE ZALOŽBE

Tamara Mikolič Južnič
Univerza v Ljubljani

1 Uvod

Ozemlje, ki danes sodi v Goriško, Tržaško in Videmsko pokrajino v italijanski deželi Furlaniji - Julijski krajini, je zgodovinsko izjemnega pomena za razvoj slovenske nacionalne identitete in slovenskega knjižnega jezika, saj je bilo ena od zibelk slovenskega tiska, središče knjižne produkcije v slovenščini ter točka prevodne izmenjave na prvem mestu med slovenščino in italijanščino, pa tudi med drugimi jeziki in slovenščino. Hkrati z razcvetom raznovrstnih periodičnih publikacij, ki so na primer v Trstu v 19. stoletju bile izjemno številne (Furlan 1999), so slovenski tiskarji in založniki močno podpirali tudi izdajanje izvirnih slovenskih literarnih (in drugih) del in prevodov iz italijanščine (občasno tudi iz drugih jezikov) v slovenščino in obratno. Bera izvirnih in literarnih del, ki so bila izdana v Trstu in Gorici, je razmeroma bogata: enovitega pregleda bodisi izvirne bodisi prevedene literature v slovenščini, objavljene na ozemlju današnje Italije, sicer še nimamo, vendar hiter pregled spletne bibliografsko-kataložne baze COBISS nudi zanimivo sliko, čeprav so številke surove in obsegajo tako prve izdaje kot ponatise, saj je namen pregleda zgolj orisati pestrost knjižne proizvodnje v slovenskem jeziku v Italiji.

Iskanje po COBISS-u je omejeno na tiskane knjižne izdaje in različne literarne vrste. Pri prevodih je uporabljena koda za vrsto avtorstva (prevajalec) ter omejitve na slovenski jezik kot ciljni jezik. Pokaže se namreč, da je bilo v Trstu do sedaj objavljenih skoraj 1500 literarnih del v slovenskem jeziku, od tega preko 450 prevodov, v Gorici še dodatnih preko 650 del v slovenskem jeziku oz. preko 100 prevodov v slovenščino. Ob tem je treba poudariti tudi produkcijo prevodov iz slovenskega v italijanski jezik (v Trstu je izšlo približno 240 prevodov v italijanščino, v Gorici pa še okrog 27), saj so si številne slovenske založbe, prisotne na tem ozemlju, prizadevale za kakovostno posredovanje

slovenske kulture oz. literature med večinsko italijansko prebivalstvo. Najbolj značilno so knjižno produkcijo zaznamovale (nekatero jo še vedno) založbe Goriška Mohorjeva družba, Goriška matica in predvsem Založništvo tržaškega tiska (ZTT), ob teh pa so se v drugi polovici 20. stoletja pojavile še nekatere druge založbe, kot so Mladika, Most in Novi Matajur.

2 Zgodovina slovenskih založb v Italiji

2.1 Začetki: tiskarne in glasila

Zgodnejše tiskarsko in založniško udejstvovanje Slovencev v Italiji je dokumentirano večinoma v diplomskih nalogah (predstavljenih v nadaljevanju) in bibliografijah ter popisih (npr. Jejčič 1989; Kolerič in Pertot 1966; Majovski in Pavlič-Maver 1985 in naslednji letniki iz iste serije publikacij do konca devetdesetih let), vendar te načeloma vključujejo tako izvirna literarna in neliterarna dela v slovenščini kot prevode v slovenščino. In če na izčrpen pregled zgodnejšega tiska v goriški pokrajini še čakamo, pa v bibliotekarski diplomski nalogi Furlan (1999) najdemo natančen pregled tržaškega periodičnega tiska od začetkov v 17. oz. 18. stoletju do konca 20. stoletja, s posebnim poudarkom na vlogi založbe ZTT.

Prva tiskarska delavnica se je v Trstu pojavila že leta 1623, vendar je kmalu zamrla. Prve knjige v slovenskem jeziku najdemo leta 1757, ko v tržaški podružnici dunajske tiskarne natisnejo *Andohtlivo saveso* (v kateri so navedene zaveze, ki se jih morajo verniki držati, ter odpustki, ki jim jih papež podeli, skupaj z molitvijo, ki jo morajo ponavljati) ter dve izdaji latinskega priročnika *Compendium Ritualis Labacensis*, katerim so dodane (po vsej verjetnosti prevedene) nemške in slovenske molitve. Tudi preostala besedila, ki so bila natisnjena v nekaterih drugih kratkoživih tiskarnah v 18. stoletju in v začetku 19. stoletja, so bila verske narave in skromnega obsega. Svetla izjema je tiskarna Antonia Maldinija, ki leta 1811 natisne *Saggio grammaticale Italiano – Cragnolino* [Italijansko – kranjski slovnični esej], ki ga je spisal Vincenzo Franul de Weissenthurn (1771–1817) in je posebej zanimiv, ker je v njem kot bralni vzorec ponatisnjena Linhartova komedija *Ta veseli dan ali Matiček se ženi*, verjetno prvi posvetni literarni prevod na tem območju.

V drugi polovici 19. stoletja so slovenske knjige pogostejše, pojavijo se tudi prvi slovenski tržaški časopisi, kot sta *Slavjanski rodoljub* (1849) in *Jadranski Slavjan* (1850) in številni drugi, ki jih tiska Tiskarna Avstrijskega Lloyda. Ista tiskarna tiska tudi izvirna in prevedena literarna dela, npr. prevod Schillerjeve drame *Valenštajn*, ki jo je za Tržaško čitalnico prevedel France Cegnar (1866). Tiskarna Rupnik leta 1871 izda lep-slovni almanah Vekoslava Raiča *Pomladansko cvetje*, v katerem med številnimi izvirnimi slovenskimi pesniškimi besedili in kratkimi proznimi deli najdemo tudi prevode poezij Heinricha Heineja, ki jih je prepesnil Lipe Haderlap. Omeniti velja še tiskarno Viktorja

Dolenca, ki leta 1885 prevzame časnik *Edinost* in natisne nekaj prevodov iz različnih jezikov, npr. indijsko dramsko delo *Kalidaja* v prevodu Karla Glaserja (1885), Schillerjev *Viljam Tell* (1886) v prevodu Franceta Cegnarja in *Malostranske pripovedke* češkega avtorja Jana Nerude, ki jih je prevedel L. Furlani. V isti tiskarni med letoma 1897 in 1902 izhaja tudi prva ženska literarna revija *Slovenka* (po letu 1902 se revija preseli v Gorico), v kateri so bili objavljeni zlasti prevodi realistov (npr. Čeha Josefa Svatopulka Macharja, Rusa Ivana Turgenjeva, Francoza Alphonsa Daudeta, Italijanke Ade Negri in Nemca Hermanna Sudermanna). Prav mešanica izvirnih in prevedenih besedil je značilna tudi za druge publikacije, ki so izšle ob prelomu stoletja.

Leta 1898 slovensko politično društvo za tržaško okolico *Edinost*, ki se zavzema za pravice Slovencev, ustanovi novo slovensko tiskarno, ki prevzame ime uveljavljenega društvenega glasila – *Edinost*, pa tudi druge časnike in revije, med katerimi je *Slovenka*. Tiskajo tudi izvorno in prevedeno leposlovje, npr. povest *Baron Ivica* Avgusta Šenoe (1899), roman *Vohun* Jamesa Fenimora Cooperja (1907), Tolstojevo povest *Kazaki* (1908). Še nekaj drugih tiskarn v tem času izdaja slovenska glasila, značilna za to obdobje pa je velika enotnost v pogledih in usmerjenost k skupnim ciljem narodnega preporoda.

Številna glasila, kot npr. *Edinost* in *Primorski list* ali pa tudi *Soča* na Goriškem, objavljajo tudi izvorna in prevedena leposlovna besedila, pozneje nekatera od teh besedil objavijo tudi v knjižni obliki. Pregled slovenskega leposlovja v izbranih zamejskih časnikih so pod mentorstvom dr. Mirana Hladnika opravile Furlan (2015), Horvat (2013), Jerkič (2020), Leskovšek (2016), Lupše (2017), Lupšina (2016), Milavec (2017), Piber (2016), Pruščević (2018), Razpotnik (2019), Rojc (2017), Rudić (2019), Rupert (2018), Širovnik (2020), Urbančič (2019) in Žibert (2015). V teh diplomskih delih najdemo podrobne sezname leposlovnih del, dostopnih prek Digitalne knjižnice Slovenije (dLib), ki so izhajala v glasilih *Edinost* (1876–1928), *Primorski list* (1893–1913), *Soča* (1871–1915), ter poznejših *Jutro* (1920–1945) in *Družina* (1952–). Sezname vključujejo izvorna slovenska in v slovenščino prevedena dela (mestoma tudi kak prevod iz slovenščine v tuji jezik, npr. angleški prevod Jenkove »Naprej zastava slave« [With Slava's Banner, Forward] v podlistku št. 24 13. letnika *Edinosti* (1888); prim. Furlan 2015, 35), pri katerih so občasno navedena tudi imena prevajalcev. Tako npr. izvemo, da je odlomek o grofu Ugolinu iz Dantejeve *Božanske komedije* prevedel Fran Zakrajšek (1835–1903), ni pa navedbe o prevajalcu Tolstojevih del *Spokojeni grešnik* ali *Kako je žganje na Rusko prišlo*. V nekaterih nalogah je izpostavljeno razmerje med izvirnimi in prevedenimi literarnimi deli: slednjih je npr. v *Edinosti* med letoma 1876 in 1900 v povprečju le okrog 16 %, kar je v skladu s tedanjim prepričanjem, da le izvorno slovensko besedilo lahko gradi narodno zavest (gl. npr. poglavje *Prevajanje in literarne revije v drugi polovici devetnajstega stoletja*).

Na prehodu v 20. stoletje je pomembno vlogo odigrala Goriška Tiskarna Andreja Gabrščka, ki je kot prva slovenska tiskarna na Goriškem delovala med letoma 1893 in

1915. Andrej Gabršček (1864–1938) je bil liberalni podjetni politik, ki je svoje delo usmerjal v razvijanje kulturne zavesti in gospodarstva Slovencev v goriški regiji. V svoji tiskarni je tiskal in izdajal 10 časnikov, med katerimi zgoraj omenjeno *Soča*, predvsem pa kar 279 različnih knjižnih naslovov, od tega 167 leposlovnih del zvečine tujih avtorjev, ki so izhajala v pomembnih prevodnih zbirkah (*Svetovna knjižnica*, *Slovanska knjižnica* idr.).

2.2 Med obema vojnama

V poznejšem obdobju, vendar pred prvo svetovno vojno, ko se spremeni stališče do prevodne literature, število prevodov, ki so izšli v zamejskih založbah v Italiji, znatno naraste: tako med letoma 1907 in 1911 v *Edinosti* najdemo 43 % prevedenega leposlovja (Lupše 2017, 18). V glasilu *Jutro* pa med letoma 1929 in 1934 število prevodov preraste količino izvirnih del, saj zasledimo kar 67 % prevedenih del (Leskovšek 2016, 20). Poleg nemščine v omenjenih glasilih pogosto najdemo prevode iz hrvaščine, ruščine, češčine, francoščine, angleščine in italijanščine.

Prva svetovna vojna globoko zareže v življenje ljudi na mešanem območju ob zahodni meji slovenstva: to ozemlje je tedaj v drugi državi kot ostalo slovensko etnično področje. Fašistični napadi na slovenske tiskarne in založbe se začnejo že leta 1918, dve leti zatem Italijani iz zasedenega ozemlja izženejo vodilnega moža *Edinosti*, Miroslava Ambrožiča (1885–1944). Leta 1928 fašisti dokončno prepovedo tiskanje lista *Edinost*, tiskarno pa preimenujejo v Tipografo Consorziale, a jo vseeno kmalu zaprejo. Tudi knjižne publikacije, ki vseeno doživijo objavo, se morajo podrežati fašistični oblasti: slovenske knjige so na primer lahko objavljene le pod pogojem, da je na naslovnici italijanski naslov (gl. npr. France Bevk, *I morti ritornano* = (*Mrtvi se vračajo*), 1935).

Po prvi svetovni vojni na Tržaškem tako izginejo praktično vse predvojne tiskarne razen *Edinosti*, kjer še naprej tiskajo istoimenski časopis ter številna druga slovenska glasila. Feljtonski romani (tako izvirni kot prevedeni), ki najprej izhajajo v podlistkih *Edinosti*, so tudi v tem obdobju, tako kot prej, pozneje praviloma ponatisnjeni v knjižni obliki. Leta 1927 tiskarna *Edinost* ustanovi književno zadrugo Književna družina Luč (istoimensko zbirko od leta 1933 izdaja Goriška matica), ki poleg lastnega letnega zbornika do leta 1938 izdaja po dve leposlovnici na leto, med katerimi najdemo tudi šest prevodov v slovenščino, večinoma iz slovanskih jezikov (bolgarščine, slovaščine, ruščine, poljščine, lužiške srbsčine in francoščine).

V prvi polovici 20. stoletja je opazna intenzivnejša rast založniške dejavnosti in ob Trstu dobiva pomembno vlogo pri številu izdanih publikacij tudi goriško založništvo. Če v Trstu izhajajo predvsem časniki, delavska literatura in periodične publikacije, na Goriškem zasledimo bolj knjižno usmerjeno založniško produkcijo. V obdobju po 1. svetovni vojni sta bili ustanovljeni dve pomembni založbi na Goriškem, in sicer Goriška matica

(1919–1941; od leta 1933 naprej se je uradno imenovala *Unione editoriale Goriziana*) in Goriška Mohorjeva družba (1924).

Goriška matica se je po prvi svetovni vojni razvila iz založniškega podjetja Narodna tiskarna, od katerega se je osamosvojila leta 1925. Bila je skoraj izključno namenjena izvirnemu slovenskemu tisku in spodbujanju narodne zavesti Slovencev v fašistični Italiji, saj je Slovincem omogočala edino vez s slovenskim knjižnim jezikom v času zatiranja slovenskega šolstva in drugih oblik javnega življenja. Glavni urednik založbe je bil France Bevč, tudi sam pisatelj in prevajalec. Leta 1930 je bila Goriška matica nasilno preimenovana v *Unione editoriale goriziana*, čez deset let pa je njena dejavnost zamrla, dokler ni bila založba leta 1941 popolnoma razpuščena. Kljub svojemu izrazitemu narodnoobrambnemu značaju in dajanju prednosti izvirnemu slovenskemu literarnemu ustvarjanju je pri Goriški matici vendarle izšlo nekaj prevodov, zlasti izpod peresa Franceta Bevka (med avtorji, katerih dela je prevedel, so Władysław Stanisław Reymont, Eliza Orzeszkowa, John Godyn, Karel Čapek, Grigorij Petrovič Dostojevski, Vladimir Vazov, Sándor Petőfi), pa tudi Ferda Kleinmeyrja, ki je prevajal Daniela Defoeja, in Andreja Budala, ki je poslovenil dela Giovannija Verge, Grazie Deledda in Karla Čapka.

Goriška Mohorjeva družba je nastala kot podružnica Mohorjeve družbe v času, ko zaradi politične situacije verniki onkraj italijanske meje niso mogli dostopati do verskih besedil v svojem jeziku oz. jim ta niso mogla biti dostavljena iz celjske podružnice tiskarne. Goriška Mohorjeva je torej skrbela za izdajanje slovenskega verskega tiska, vendar pa so tudi v okviru te založbe izšli redki slovenski prevodi iz pretežno slovanskih jezikov (v COBISS-u jih najdemo šest, njihovi izvirni avtorji pa so Henryk Sienkiewicz, Karel Václav Rais, Grigorij Petrovič Danilevskij, Jules Verne, Eugen Kumičić in Louis Bertrand).

V Gorici je imela v tridesetih letih 20. stoletja sedež še ena slovenska knjižna založba, imenovana Sigma, o kateri ni na voljo natančnejših podatkov in ki je bila sicer usmerjena v poljudne publikacije, a je občasno objavila tudi kak (pol)literarni prevod: v COBISS-u med 15 publikacijami iz te založbe najdemo 7 takih prevodov, izdanih v letih 1930–32, prevedenih večinoma iz angleščine (npr. E. M. Hilkins, Edgar Wallace, Patrick Augustine Sheehan).

2.3 Povojno obdobje in Založništvo tržaškega tiska

Takoj po drugi svetovni vojni, ko so še potekala diplomatska pogajanja in manifestacije glede postavitve meje med Italijo in Jugoslavijo (večina slovenskega ozemlja, ki je po prvi svetovni vojni pripadlo Italiji, je sicer pozneje prešla pod Jugoslavijo, vendar je pod Italijo ostalo ozemlje tržaške in goriške pokrajine), se je leta 1945 rodila Gregorčičeva založba, ki jo lahko imamo za predhodnico današnjega Založništva tržaškega tiska (ZTT). Prvo ime, Knjižna založba, nadomestijo s stalnim imenom Gregorčičeva založba že po nekaj mesecih leta 1945, poslanstvo založbe pa ostane izpolnjevanje

podobnih ciljev, kot jih je imela Goriška matica, čeprav formalno ni njena neposredna naslednica. Kljub začetnim velikopoteznim načrtom se založba bori s pomanjkanjem financ in drugimi tegobami, zato jo leta 1953 razpustijo. V slabem desetletju delovanja je založba po podatkih, dostopnih v COBISS-u, izdala en sam literarni prevod oz. priredbo (*Nekaj ruskih humoresk* različnih ruskih avtorjev, ki jih je priredil Damir Feigel).

Vzporedno s Knjižno založbo pa leta 1945 zraste tudi časopis *Primorski dnevnik* (ki nasledi *Partizanski dnevnik*, ilegalni časopis, ki je izhajal od leta 1943) in založba, imenovana Založništvo Primorski dnevnik. Čeprav je primarni namen založbe v prvih letih izdajanje periodičnega tiska (*Primorskega dnevnika* in *Soškega tednika*), občasno in brez prave založniške politike izda tudi prgišče knjižnih publikacij, med katerimi sta Bartolov prevod *Volokolamske ceste* Aleksandra Becka (1947) ali *Oklopnica Anuška* Lazarja Lagina v prevodu Ivana Marinčiča (1947). Leta 1948 se založba preimenuje v Založništvo tržaškega tiska (ZTT), vendar po priključitvi Cone A Svobodnega tržaškega ozemlja k Italiji na območju zavlada nekajletno kulturno mrtvilo, ki se zaključi šele v šestdesetih letih, ko ZTT začne sodelovati z založbami iz Slovenije, pozneje tudi z založbama Drava iz Celovca in Avgust Cesarec iz Zagreba. V tem času postane izdajanje knjig tudi veliko bolj načrtno: literarnim (pa tudi neliterarnim) piscem nudijo možnost izdajanja kakovostnih predvsem izvornih slovenskih del, plod sodelovanja z avstrijsko in hrvaško založbo pa so npr. prevodi slovenskih avtorjev v nemščino (npr. Cankarjev *Idealist*, Kosmačeva *Tantadrij* in *Balada o trobenti in oblaku*, Levstikov *Martin Krpan* in drugi) oz. hrvaščino (npr. *Zamazana priča*, *Priče sa dvora kralja Janeza*, *Strašni bratrance* Slavka Pregla). Po letu 1986 pa preneha z izdajanjem knjig v teh dveh jezikih.

Med prevodi v slovenščino najdemo v osemdesetih letih 20. stoletja številne zvočne posnetke pravljic na kasetah (npr. številne priredbe pravljic Hansa Christiana Andersena, bratov Grimm, Charlesa Perraulta, Carla Collodija ter pripovedne proze Jonathana Swifta, Waldemarja Bonselsa itd.), ki so bile praktično edini stik zamejskih otrok s sodobnim zbornim slovenskim jezikom in so torej imele izjemen pomen pri ohranjanju slovenščine pri mlajši zamejski populaciji. Med prevodi za odrasle v tem času najdemo prevode iz številnih jezikov, predvsem iz angleščine, italijanščine, nemščine in hrvaščine/srbščine, posamezna dela pa tudi iz francoščine, makedonščine in španščine. Založba ima med številnimi zbirkami tudi zbirko *Prevodi*, v katero uvršča prevode v slovenščino tako italijanskih literarnih del kot tudi klasičnih romanov iz svetovne zakladnice.

Prevajanje slovenskih del v italijanščino se je polagoma začelo že v šestdesetih in sedemdesetih letih: ena prvih izrazito plodnih prevajalk je bila Jolka Milič, ki je prevedla Kosovelove pesmi (*Poesie e integrali*, 1972), Prešernov *Krst pri Savici* (*Il battesimo presso la Savizza*, 1972) ter antologijo trinajstih slovenskih pesnikov (*13 poeti sloveni contemporanei*, 1973). Med zgodnjimi prevodi proznih del so npr. Cankarjeve črtice (*La madre: bozzetti in prosa di Ivan Cankar*, prevod Francesco Husu) in Levstikov *Martin Krpan* (*Martin Krpan*, prevod Patrizia Raveggi in Alojz Rebula, 1983).

Izjemno uspešna je bila izdaja Kosovelovih pesmi in Spacalovih grafik z naslovom *Kras*, ki je izšla v štirih jezikih (v slovenščini, italijanščini, nemščini in hrvaščini; 1979/1980) in za katero so prevode prispevali različni prevajalci. V želji, da bi italijanskim bralcem ponudili cvet slovenske literature, je nastala zbirka EstLibris, v kateri med drugim najdemo italijanske prevode Bevkovega *Mraka za rešetkami* (naslov prevoda Ezia Martina je *Crepuscolo* [Mrak]), Kosovelove izbrane pesmi pod naslovom *Fra il nulla e l'infinito* [Med ničem in neskončnostjo] v prevodu Gina Brazzodura, Gregorčičeve *Pesmi* z naslovom *Canti scelti* [Izbrane pesmi] v prevodu Franca Husuja in Rebulovo *V Sibilinem vetru*, ki jo je z naslovom *Nel vento della Sibilla* prevedla Diomira Fabjan Bajc.

Leta 1993 je založba ZTT prenehala delovati v dotedanji obliki zaradi težav s knjižno prodajo in se je reorganizirala v sodelovanju z založbo Mihelač. Novonastala založba Devin, katere večinski lastnik ostane ZTT, se je posvečala izdaji tako del slovenskih avtorjev kot komercialnim delom, ohranila pa je tudi sodelovanje z italijanskimi založniki. Kljub vsemu gre založba Devin leta 1997 v likvidacijo. Upravni odbor ZTT sklene čez dva meseca obuditi založniško dejavnost in ustanovi založbo ZTT EST (Založništvo tržaškega tiska = Editoriale stampa triestina), ki predstavi več novih knjižnih zbirk, med drugim izdajo Prešernove poezije v italijanščini v sodelovanju z občino Kranj (Zbirka Prešernova pot v svet oz. Collana Prešeren nel mondo) in zbirko Alchimie, v kateri izhajajo dvojezične sodobne pesniške zbirke.

Tudi danes je založba »izrazito dejavna tudi kot posrednik med slovensko in italijansko kulturo. To pomeni, da izdaja prevode iz slovenščine v italijanščino in obratno ter dvojezične knjige« (s spletne strani ZTT). Čeprav natančni podatki za prevode niso znani, je bila ob štirideseti obletnici knjižna bera založbe več kot 400 naslovov, ob koncu devetdesetih let pa že proti 700. Na COBISS-u je v letu 2022 zabeleženih preko tisoč naslovov, od tega okrog 200 prevodov v slovenščino in okrog 80 prevodov slovenskih avtorjev v italijanščino (vključno z dvojezičnimi publikacijami).¹

2.4 Druge sodobne založbe

Poleg zgoraj omenjenih so se v povojnem času pojavile še nekatere druge založbe slovenske narodne skupnosti v Italiji, in sicer (Novi) Matajur iz Čedad (ustanovljen leta 1950), Mladika iz Trsta (ustanovljena leta 1957) ter Most iz Čedad (ustanovljen leta 1998).

Zametke založbe zadruga Matajur predstavlja časopis *Matajur*, ki je bil ustanovljen leta 1950 kot štirinajstdnevnik, in se je leta 1974 preimenoval v *Novi Matajur* ter preselil v Čedad, kjer je od leta 1991 dalje v lasti istoimenske zadruga. Poleg otroške revije *Galeb* je zadruga v zadnjih dveh desetletjih izdala tudi poezijo, slikanice in pravlјice za otroke,

¹ Navedene številke so neprečiščene in gotovo vključujejo tudi dela, ki bi jih težko uvrstili med leposlovje, vendar natančnejše vsebinske analize celotne bibliografije založbe ZTT (in drugih zamejskih založb) še nimamo.

med katerimi jih je nekaj tudi dvojezičnih (z izvirniki v slovenščini in italijanskimi prevodi Micheleja Obita).

Založbo Mladika so leta 1957 skupaj z istoimensko revijo ustanovili krščansko usmerjeni slovenski intelektualci iz Trsta. Osrednji namen njenega knjižnega programa je oživitev kulturnega življenja in objavljanje literarnih prispevkov slovenskih avtorjev v Italiji, zato je razmerje med prevedenimi in izvirnimi slovenskimi deli krepko v prid drugih: skupno v COBISS-u izluščimo okrog 50 prevedenih in okrog 300 izvorno slovenskih del. Če so v Mladikini bibliografiji izvirna italijanska dela, prevedena v slovenščino, precej redka (npr. Susanna Tamaro, *Srce iz špeha*, prevod Jože Stabej; Pino Roveredo, *Sporoč mi*, prevod Magda Jevnikar), pa na seznamu najdemo še nekaj prevodov v slovenščino iz različnih drugih jezikov (poljščine, hrvaščine, češčine, angleščine, francoščine) zlasti mladinske in otroške literature. Mladika je izdala tudi nekaj prevodov slovenske zamejske literature v italijanščino (npr. romane *Fiamme nere* [Črni plameni; prevod dela Črni obroč] Marija Čuka v prevodu Martine Clerici, *La parrucchiera* [Frizerka] Eveline Umek v prevodu Alexandre Foraus in *La vigna dell'imperatrice romana* [Vinograd rimske cesarice] Alojza Rebule, prav tako v prevodu Martine Clerici) ter nekaj dvojezičnih knjig, med katerimi prevladujeta poezija ali kratka proza slovenskih avtorjev (Kocbek – prevod Jolke Milič, Kosmač – prevod Marie Bidovec, Pangerc – samoprevod), najdemo pa tudi nekaj dvojezičnih izdaj italijanskih pesnikov (Manzoni v prevodu Vinka Beličiča, Saba v prevodu Jolke Milič) in številne slikanice.

Založba Most iz Čedadada se osredotoča na življenje nadiških in terskih dolin, Kanalske doline, Rezije in Posočja, in izdaja istoimenski časopis, vsako leto pa izda tudi nekaj knjig, med katerimi zasledimo posamezne prevode v italijanščino, dvojezične izdaje oz. prevode iz narečja v standardno slovenščino: leta 2015 je npr. izšel italijanski prevod Bevkovega *Kaplana Martina Čedermaca* v prevodu Ezia Martina ter v stripovski narečni priredbi Morena Tomasetiga.

3 Kaj se prevaja

Hiter pregled prevedenih del, izdanih pri slovenskih založbah v Italiji, pokaže, da je skupno približno za tretjino več prevodov v slovenščino (okrog 107) kot prevodov v italijanščino (okrog 74), pri čemer pri prevodih v slovenščino kot izvorni jezik morda presenetljivo prevladuje angleščina z 41 deli. Pri prevodih iz angleščine gre namreč predvsem za izdajo (ali soizdajo) komercialne literature, zlasti romanov (najbolj zastopan je Zane Grey, ameriški avtor romanov o divjem zahodu z 12 knjigami, ki ga je prevajalo 10 prevajalcev). Na drugem mestu so knjige, prevedene iz nemščine (15 del), med katerimi je največ romanov oz. pravljič in slikanic, na tretjem mestu pa dela, prevedena iz hrvaščine, vendar je med temi najpogostejša kratka proza. Iz italijanščine v slovenščino prevedenih del najdemo v COBISS-u le 9, in sicer 7 romanov, večinoma kanoniziranih

lokalnih avtorjev, kot so Fulvio Tomizza, Scipio Slataper in Susanna Tamaro, in pa tudi temeljno delo italijanske literature, Dantejevo *Božansko komedijo* v prevodu Andreja Capudra (pri Založništvu tržaškega tiska je izšla leta 1991, opremljena z opombami in spremnimi besedami).

Žanrsko so najbolj zastopana prozna dela (romani in kratka proza), veliko je tudi zbirk poezije, pravljič in slikanic, medtem ko dramska dela redko izhajajo pri založbah (npr. prevodi dram Ivana Cankarja) ali v okviru Slovenskega stalnega gledališča v Trstu (npr. prevodi Milana Jesiha, ki so nastali prav za to gledališče). Manjše slovenske založbe v Italiji posebno pozornost posvečajo otroški in mladinski literaturi, prevedeni v slovenščino, saj na ta način skušajo ohraniti stik slovenske manjšine z živim standardnim slovenskim jezikom.

V obratni smeri, torej v prevodih iz slovenščine v italijanščino, kot je bilo že nakažano v prejšnjih razdelkih, se jasno zarisuje želja po posredovanju najvišjih dosežkov slovenske literature italijanskemu bralstvu. Največkrat se prevaja poezija: prednjačita seveda France Prešeren in Srečko Kosovel. Zlasti uspešen je bil prevod izbora Kosovelove poezije v italijanščino, nemščino in hrvaščino, ki je bil opremljen z upodobitvami Lojzeta Spacala (1979/1980). Sicer pa se prevodi Kosovelove poezije pojavljajo v prek 20 različnih zbirkah ali antologijah. Podobno se tudi Prešeren znova in znova prevaja v italijanščino, čeprav je število posameznih zbirk manjše: najnovejši izbor z naslovom *Poesie* [Poezije] je izšel leta 2020 v prevodu Mirana Košute, pred tem leta 1998 v prevodu Giorgia Depangherja in leta 1976 v prevodu Francesca Husuja. Poleg tega je leta 1972 Francesco Husu prevedel tudi *Krst pri Savici* [*Il battesimo presso la Savizza*], leta 1983 pa *Sonete nesreče* [*I sonetti della sventura*].

Podobno pomembno mesto imajo v italijanskih prevodih dela Ivana Cankarja: prevedeni sta dve drami (*Hlapci* [*I servi*], *Jakob Ruda*) in nekaj kratkih proznih del. Dvakrat je bil preveden *Hlapec Jernej in njegova pravica*: prvič leta 1925 izpod peresa Ivana Regenta in Giovannija Susseka, drugič leta 1977 s strani Arnolda Bressana.

Med ostalimi večkrat prevajanimi avtorji izpostavimo tržaškega pisatelja Alojza Rebulo: štiri njegova dela so bila prevedena v italijanščino in objavljena v Trstu.

4 Pomembni prevajalci

Prevajalci, ki so sodelovali s slovenskimi založbami v Italiji, so preštevilni, da bi jih lahko vse omenili: med njimi najdemo tako »lokalne« prevajalce, pripadnike slovenske manjšine v Italiji, kot tudi prevajalce iz osrednje Slovenije. Na tem mestu bomo izpostavili le ozek nabor najpomembnejših oz. najplodnejših prevajalcev, ki so sodelovali s slovenskimi založbami v Italiji. Informacije o predstavljenih prevajalcih so večinoma povzete po spletni strani Slovenska biografija (<https://www.slovenska-biografija.si/>) oz. *Novem Slovenskem biografskem leksikonu* in *Slovenskem biografskem leksikonu*.

Med zgodnjimi prevajalci so najpomembnejšo vlogo igrali Simon Gregorčič ml., Andrej Budal in France Bevk; več del sta prevedla tudi Blaž Bevk (1865–1929) in Peter Miklavec (1859–1918), vendar njunih prevodov stroka ne šteje za kvalitetnejše (Slovenska biografija 2013). Med sodobnejšimi izpostavljam o Marka Kravosa, ki neumorno prevaja zlasti poezijo, Jolko Milič, ki je prav tako prevajala poezijo iz in v italijanščino, ter Milana Jesiha, ki je za Slovensko stalno gledališče v Trstu prevedel več dramskih del iz različnih jezikov.

Simon Gregorčič ml. (1856–1917), bratranec istoimenskega pesnika, je bil prevajalec, duhovnik in učitelj, rojen na Libušnjem pri Kobaridu, ki je prevajal iz številnih slovanskih jezikov (češčine, poljščine, lužiške srbščine, srbščine in hrvaščine). Njegovo delo je bilo pomembno za ohranjanje narodne zavesti, slovanskih jezikov pa se je naučil v duhu kolektivnega bratstva med slovanskimi narodi (gl. Grafenauer 1926; Breclj 1979).

Andrej Budal (1889–1972) je bil slovenski pesnik, pisatelj, publicist, prevajalec in politik iz Štandreža pri Gorici. Med drugim je vodil Slovensko stalno gledališče v Trstu in številne druge ustanove slovenske narodne skupnosti v Italiji. Kot prevajalec se je zapisal v zgodovino literarnega prevajanja zaradi svojega vztrajnega kljubovanja fašizmu in predvsem zaradi svojih odličnih prevodov italijanskih in francoskih avtorjev, kot so Giovanni Boccaccio, Antonio Fogazzaro, Alessandro Manzoni, Giovanni Verga, Grazia Deledda, Silvio Pellico, Guy de Maupassant, Edmond de Goncourt, Alphonse Daudet (gl. Jan 2018; Jevnikar 1976).

France Bevk (1890–1970), rojen v Zakojci pri Cerknem, je znan zlasti kot slovenski pisatelj, pesnik, dramatik, prevajalec, urednik in politik. Bil je najaktivnejši sodelavec slovenskega založništva v Gorici in Trstu: urejal je časnike in časopise, bil ravnatelj Narodne knjižarne v Gorici, urejal knjige za Goriško matico in zbirko *Luč*, mnoge izmed katerih je prevedel sam bodisi pod lastnim imenom bodisi pod psevdonomi. Prevajal je iz nemščine, češčine, poljščine, bolgarščine, lužiške srbščine, ukrajinščine ter posredno prek nemščine tudi izvirnike v drugih jezikih. Med avtorji, ki jih je prevedel, so npr. Rabindranath Tagore, Władysław Stanisław Reymont, Karel Čapek, Branko Ćopić (gl. Čeh Steger 2017; Grafenauer 1925).

Jolka Milič (1926–2021), slovenska pesnica, prevajalka in publicistka, je bila rojena v Sežani. Prevajala je italijansko, špansko in francosko poezijo v slovenščino ter slovensko poezijo v italijanščino. Med slovenskimi avtorji, katerih dela je prevedla, omenimo Srečka Kosovela, Edvarda Kocbeka, Cirila Zlobca, Tomaža Šalamuna in številne druge, med tujimi pa Umberta Sabo, Marino Moretti, Pier Paola Pasolinija. Leta 2005 je od Društva slovenskih književnih prevajalcev prejela Lavrinovo diplomo za življenjsko delo na področju posredovanja slovenske književnosti drugim narodom, leto za tem pa je prejela odlikovanje Republike Italije red zvezde nacionalne solidarnosti za prevodni opus in življenjsko delo (gl. Jan 1984).

Marko Kravos (1943–) je tržaški pesnik, pisatelj, esejist in prevajalec, rojen v Montecalvu Iripinu v južni Italiji. Za svoje avtorsko delo je prejel več nagrad v Sloveniji in Italiji, prevaja pa iz italijanščine, hrvaščine in španščine. Med knjižnimi prevodi izstopajo dela Scipia Slataperja, Elia Vittorinija, Fulvia Tomizze, Luciana Morandinja (gl. Jevnikar 1982).

Milan Jesih (1950–) je slovenski pesnik, dramatik in prevajalec, rojen v Ljubljani. Prevaja iz srbsčine, hrvaščine, ruščine in angleščine. Poleg svojega pomembnega izvirnega opusa se je v kontekstu slovenske skupnosti v Italiji zapisal kot avtor številnih prevodov dramskih del, ki so bila uprizorjena v Slovenskem stalnem gledališču v Trstu, za katero je prevedel dela Mihaila Afanasjeviča Bulgakova, Antona Pavloviča Čehova, Branislava Nušića in Williama Shakespeara (gl. spletno stran o Milanu Jesihu na portalu SAZU).

5 Prevodoslovna obravnava slovenske prevodne dejavnosti v Italiji

Prevodoslovnih obravnav, ki se posvečajo izrecno prevodni dejavnosti v Italiji, je malo, je pa prevodna dejavnost v Italiji vključena v študije, ki obravnavajo slovensko-italijanske prevodne stike, zato bodo podrobneje obravnavane v poglavju *Literarnoprevodne izmenjave z italijanščino*.

Zoltan Jan v prispevku *Iluzije o uveljavljanju slovenske književnosti v Trstu* (1995), v katerem navaja dotedanje antologije slovenske književnosti v italijanščini, obžaluje delne predstavitve slovenske književnosti v italijanskem jeziku, ki so vezane izključno na manjšinske ustvarjalce, osvetli razloge za zatečeno stanje in se podrobneje posveti dvema antologijama, ki ju je pripravila Jolka Milič. V prispevku *Poznavanje slovenske književnosti za mlade bralce v italijanskem prostoru* isti avtor (Jan 1998) pregleda uveljavljanje slovenske književnosti za mladino med pripadniki slovenske manjšine, v knjižici iz leta 2001 pa predstavi recepcijo Cankarja, Kosovela, Zlobca in Ljubke Šorli. Dela Zlobca in Kosovela ter njihovo prodornost v italijanskih prevodih obravnava tudi posebej (Jan 2006).

Košuta se v sklopu pregleda produkcije prevodov slovenskega leposlovja v italijanščino ukvarja tudi s prevodi, ki so nastali v okviru slovenske manjšine v Italiji v 21. stoletju (Košuta 2014) in posebej izpostavlja t. i. fenomen Boris Pahor (popularnost, ki je je ob tretji izdaji v sklopu večje italijanske založbe Fazi Editore bil deležen prevod Pahorjeve *Nekropole* Ezia Martina) ter vpliv podomačitvenih oz. potujitvenih strategij na bolj ali manj uspešno recepcijo slovenske literature v Italiji. V svojih drugih delih se Košuta posveča tudi recepciji Cirila Zlobca med italijanskimi bralci (2004). Poleg tega je prevodna problematika obravnavana tudi v delih o recepciji italijanskih prevodov različnih slovenskih avtorjev: na primer Marija Pirjevec spremlja recepcijo Rebulove proze (1995), prevode Prešerna (1999) in Cankarja (1997). Tudi Martina Ožbot prevodom in zamejski situaciji posveča veliko besedil: leta 2012 tako v monografiji *Prevodne*

zgodbe predstavi poti Borisa Pahorja in Cirila Zlobca med italijanske bralce; leta 2021 pa se med drugim posveti tudi Zlobcu in Kosovelu v Italiji. Omeniti velja tudi italijanski pogled Arnalda Bressana (1990) na Dantejeve prevode v slovenščino.

6 Zaključek

Aktivna vloga Trsta in Gorice kot slovenskih mest pri gradnji in utrjevanju slovenske narodne zavesti se jasno zarisuje skozi sliko delovanja slovenskih založb in literarnoprevajalske dejavnosti. Slovenske založbe in njihovi uredniki so imeli odločilen pomen pri ohranjanju slovenske samobitnosti in jezika v vseh fazah zgodovinskega razvoja slovenske nacionalne identitete, še posebej pa v raznarodovalnih časih fašizma in obdobju napetosti po drugi svetovni vojni.

Iz zgornjega zgodovinskega prikaza lahko izluščimo nekatere ključne značilnosti založb in založniških politik v slovenskih založbah v Italiji: 1. Zelo izrazito je privilegiranje izdajanja izvirne slovenske literature, zlasti ko gre za zamejske avtorje, še posebej v 19. stoletju, saj je bila vloga slovenskih založb v Trstu, Gorici in okolici podobna vlogi ostalih slovenskih založb. Kljub temu je obstajala tudi živahna prevodna dejavnost, ki se je odražala v prevodnih zbirkah. 2. Opazna je tudi težnja po objavljanju primarno zamejske izvirne in prevodne produkcije – torej objave del, ki so jih naredili zamejci. 3. Skozi čas narašča in se v 21. stoletju razcveti želja po predstavitvi slovenske literature in kulture Italijanom in posledično prevajanje bodisi kanoniziranih slovenskih avtorjev s Kosovelom in Prešernom na čelu bodisi pripadnikov slovenske manjšine v Italiji, kot so Pahor, Rebula, Kravos.

Za prihodnost ostaja odprta bolj podrobna prevodoslovna – samostojna ali primerjalna – obravnava prevodne dejavnosti na tem območju, in sicer tako z vidika izbora izvirnikov in prevajalcev kot tudi z vidika bolj besedilno analitično orientiranih znanstvenih študij.

7 Seznam sorodnih poglavij v monografiji

Literarnoprevodne izmenjave z italijanščino / Prevajanje in literarne revije v drugi polovici devetnajstega stoletja

Bibliografija

- Brecelj, Marijan. 1979. »Gregorčič, Simon (1856–1917).« V *Primorski slovenski biografski leksikon: 6. snopič Gracar – Hafner, 1. knjiga*. Gorica: Goriška Mohorjeva družba. Dostop 17. 11. 2022. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi214582/#primorski-slovenski-biografski-leksikon>.
- Bressan, Arnaldo. 1990. *Dante in sloveno: traduzioni ed edizioni novecentesche di Dante*. Videm: Istituto di lingue e letterature dell'Europa Orientale.
- Čeh Steger, Jožica. 2017. »Bevk, France (1890–1970).« V *Novi Slovenski biografski leksikon: 2. zv. B–Bla*, uredila Barbara Šterbenc Svetina. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2017. Dostop 16. 11. 2022. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi140529/#novi-slovenski-biografski-leksikon>.
- Furlan, Aleksandra. 1999. »Vloga slovenske založbe 'Založništvo tržaškega tiska' za zamejske Slovence v Italiji.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Furlan, Hana. 2015. »Bibliografija leposlovja v tržaški Edinosti (1886–1894).« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Grafenauer, Ivan. 1925. »Bevk, France (1890–1970).« V *Slovenski biografski leksikon: 1. zv. Abraham – Erberg*, uredil Izidor Cankar. Ljubljana: Zadržna gospodarska banka. Dostop 16. 11. 2022. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi140529/#slovenski-biografski-leksikon>.
- Grafenauer, Ivan. 1926. »Gregorčič, Simon (1856–1917).« V *Slovenski biografski leksikon: 2. zv. Erberg – Hinterlechner*, uredil Izidor Cankar. Ljubljana: Zadržna gospodarska banka. Dostop 17. 11. 2022. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi214582/#slovenski-biografski-leksikon>.
- Horvat, Kaja. 2013. »Bibliografija leposlovja v tržaški Edinosti (1876–1885).« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Jan, Zoltan. 1984. »Milič, Jolka.« V *Primorski slovenski biografski leksikon: 10. snopič Martelanc – Omersa, 2. knjiga*, uredil Martin Jevnikar. Gorica: Goriška Mohorjeva družba. Dostop 17. 11. 2022. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi924170/#primorski-slovenski-biografski-leksikon>.
- Jan, Zoltan. 1995. »Iluzije o uveljavljanju slovenske književnosti v Trstu.« *Sodobnost* 18 (11/12). 973–994.
- Jan, Zoltan. 1998. »Poznavanje slovenske književnosti za mlade bralce v italijanskem prostoru.« *Otrok in knjiga: revija za vprašanja mladinske književnosti, književne vzgoje in s knjigo povezanih medijev* 25, št. 45: 37–54.
- Jan, Zoltan. 2001. *Cankar, Kosovel, Zlobec in Ljubka Šorli pri Italijanih ter Bibliografski dodatek*. Ljubljana: Založba Rokus in Slavistično društvo Slovenije.
- Jan, Zoltan. 2006. »Revije pri posredovanju slovenske književnosti v italijanski kulturni prostor.« *Slavistična revija: časopis za jezikoslovje in literarne vede* 54/4: 649–666.

- Jan, Zoltan. 2018. »Budal, Andrej (1889–1972).« V *Novi Slovenski biografski leksikon: 3. zv. Ble–But*, uredila Barbara Šterbenc Svetina. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU. Dostop 16. 11. 2022. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi152334/#novi-slovenski-biografski-leksikon>.
- Jejčič, Andreina. 1989. *Slovenska tiskana beseda v tiskarnah na Primorskem (1607–1918). Bibliografija*. Nova Gorica: Goriška knjižnica Franceta Bevka.
- Jerkič, Tajda. 2020. »Leposlovje v glasilu Soča v obdobju od 1882 do 1892.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Jevnikar, Martin. 1976. »Budal, Andrej (1889–1972).« V *Primorski slovenski biografski leksikon: 3. snopič Bor – Čopič, 1. knjiga*, uredil Martin Jevnikar. Gorica: Goriška Mohorjeva družba. Dostop 16. 11. 2022. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi152334/#primorski-slovenski-biografski-leksikon>.
- Jevnikar, Martin. 1982. »Kravos, Marko.« V *Primorski slovenski biografski leksikon: 8. snopič Kacin – Križnar, 2. knjiga*, uredil Martin Jevnikar. Gorica: Goriška Mohorjeva družba. Dostop 16. 11. 2022. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1016110/#primorski-slovenski-biografski-leksikon>.
- Kolerič, Antonija in Marjan Pertot. 1966. *Bibliografija slovenskega tiska v Italiji med dvema vojnama: 1918–30. 4. 1945*. Trst: Narodna in študijska knjižnica.
- Košuta Miran. 2004. »Nov cvetnik Zlobčeve lirike v italijanščini: pri videmski založbi Campanotto.« *Primorski dnevnik*, let. 60., št. 227, 17. 9. 2004, str. 14.
- Košuta, Miran. 2014. »'Le drugo ime za ljubezen ...' Novejše knjižno italijanjenje slovenskega leposlovja (2000–2013).« *Przekłady Literatur Słowiańskich* 5, št. 1: 217–243.
- Leskovšek, Adrijana. 2016. »Leposlovje v časopisu Jutro od leta 1929 do leta 1934.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Lupše, Maja. 2017. »Bibliografija leposlovja v Edinosti 1907–1911.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Lupšina, Mateja. 2016. »Leposlovje v časopisu Jutro od leta 1935 do leta 1938.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Majovski, Ksenija in Magda Pavlič-Maver. 1985. *Založništvo tržaškega tiska. Bibliografija: 1945–1984: z izdajami Gregorčičeve založbe*. Trst: Založništvo tržaškega tiska.
- Milan Jesih. Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Dostop 16. 11. 2022. <https://www.sazu.si/clani/milan-jesih>.
- Milavec, Saša. 2017. »Pregled leposlovja v Edinosti (1895–1900).« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Ožbot, Martina. 2012. *Prevodne zgodbe: poskusi z zgodovino in teorijo prevajanja s posebnim ozirom na slovensko-italijanske odnose*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Ožbot, Martina. 2021. *Translation and Multilingualism. A Dynamic Interaction*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

- Piber, Doroteja. 2016. »Motiv vojne v Edinosti od leta 1912 do 1920.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Pirjevec, Marija. 1995. »Nekateri temelji Rebulove proze«. *Delo* 37, št. 32., 9. februar 1995, str. 11.
- Pirjevec, Marija. 1997. »Ivan Cankar v Italiji (1976–1983)«. *Primorska srečanja: revija za družboslovje in kulturo* let. 21, št. 191: 206–208.
- Pirjevec, Marija. 1999. »Prešernova pot k Italijanom: ob 150. obletnici rojstva«. *Primorski dnevnik* let. 55, št. 32, 7. februar 1999, str. 9.
- Pruščević, Maja. 2018. »Pregled leposlovja v tržaški Edinosti (1901–1906)«. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Razpotnik, Eva. 2019. »Leposlovje v glasilu Soča od 1904 do 1915.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Rojc, Lara. 2017. »Leposlovje v glasilu Soča od leta 1871 do leta 1881.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Rudić, Klara. 2019. »Leposlovje v časniku Soča od leta 1893 do leta 1903.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Rupert, Veronika. 2018. »Pregled leposlovja v tržaškem glasilu Edinost (1921–1928)«. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Slovenska biografija. 2013. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. Dostop 16. 11. 2022. <https://www.slovenska-biografija.si/>.
- Širovnik, Klara. 2020. »Bibliografija leposlovja v časopisu Primorski list med letoma 1893 in 1913.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Urbančič, Maruška. 2019. »Leposlovje v časopisu Jutro od leta 1939 do leta 1943.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Žibert, Bojana. 2015. »Leposlovje v reviji Družina (1929–1930)«. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.

PREVAJANJE V ITALIJI IN ZAMEJSKE ZALOŽBE

Slovenska etnična ozemlja, ki dandanes pripadajo italijanski državi, so imela izjemno pomemben pomen pri razvoju slovenske nacionalne identitete, zato so v poglavju predstavljene pomembnejše založbe in prevodna dejavnost na Tržaškem in Goriškem. Založniška in prevajalska dejavnost, povezana s slovenščino, se je na ozemlju Trsta in Gorice začela sredi 18. stoletja s prevodi verskih besedil. Sto let pozneje se ob prvih slovenskih časnikih začnejo pojavljati tudi prevodi literarnih del iz različnih jezikov. Po začetnem obdobju bogate produkcije, katere skupni cilj je razvoj slovenske narodne identitete, v obdobju po 1. svetovni vojni večina slovenskih založb zamre, aktivne ostanejo predvsem Edinost, Goriška matica in Goriška Mohorjeva družba. Ob objavi časopisov izdajajo (z bolj ali manj izraženimi založniškimi politikami) tudi prevode

literarnih del svetovne zakladnice v slovenščino, polagoma pa se zlasti po 2. svetovni vojni v želji po predstavitvi slovenskih avtorjev tujemu bralstvu uveljavi tudi prevajanje slovenskih avtorjev v italijanščino in druge jezike. Tako se v drugi polovici 20. in 21. stoletju kljub precejšnji komercialno zaznamovani produkciji prevodov iz angleščine in drugih jezikov opaža tudi izrazito prizadevanje za ohranjanje slovenske nacionalne identitete ter mediacija med italijansko in slovensko kulturo. Dodaten omembe vreden vidik je želja po predstavitvi lokalnih, zamejskih slovenskih avtorjev, ki jim založbe posvečajo razmeroma veliko prostora.

TRANSLATION AND SLOVENE PUBLISHERS IN ITALY

The Slovene ethnic territories that are presently part of Italy have had an extremely important role in the development of the Slovene national identity, therefore this chapter presents the most prominent publishers as well as translation activity in the regions of Trieste and Gorizia. Publishing and translation activity connected with Slovene in Trieste and Gorizia began in the mid-18th century with the translation of religious texts. A hundred years later, and along the first Slovene newspapers, translations of literary works from various languages began to appear. After an initial period of rich production with the common goal of developing the Slovene national identity, most Slovene publishing and printing houses were closed down in the years after the First World War, with only *Edinost*, *Goriška matica* and *Goriška Mohorjeva družba* remaining active. Apart from publishing newspapers, they also published translations of literary works into Slovene (with more or less pronounced publishing policies). After the Second World War in particular, translations of Slovene authors into Italian and other languages also gradually started to appear in the desire to introduce Slovene authors to a foreign readership. Thus, in the second half of the 20th century, and now into the 21st, and despite the considerable commercial production of translations from English and other languages, there is also a marked effort to preserve the Slovene national identity and to mediate between Italian and Slovene cultures. Another noteworthy aspect is the desire to present local Slovene authors, to whom such publishing houses devote a relatively large amount of resources.